

Bespiegelingen rond de aanleg van een eigen arboretum

Zo'n 40 jaar geleden begon ik met de aanleg van een arboretum in mijn woonplaats, het dorp Horssen in de gemeente Druten (Gelderland). Het arboretum is ongeveer 0,5 ha groot en telt honderden bomen en struiken, waaronder vele zeer zeldzame. In dit artikel blik ik terug en vertaal ik mijn ervaringen in een aantal aanbevelingen. Ze zijn bedoeld om beginnersfouten te vermijden die zich vaak pas wreken na enkele decennia, zoals ikzelf ondervond. In een volgend leven zou ik dat beslist anders aanpakken ...

Om te beginnen de definitie van een arboretum, die op eerdere NDV-meetings aan de orde is gesteld en niet zo

Ook kunst past goed in een arboretum
Foto's: Ineke Vink

eenvoudig is te bepalen. In mijn bewoording is het: een parkachtige tuin met veel bijzondere houtige gewassen, die drie kenmerken heeft: 1. *een wetenschappelijk kenmerk*, gericht op taxonomie,

morfologie en aanverwante biologisch georiënteerde disciplines, aan de hand van observaties en rapportages in het arboretum; 2. *het educatieve aspect*, gericht op het bijbren-

gen aan derden van kennis over bomen en struiken en wat daarbij hoort; 3. *het recreatieve belang*, dus het genieten van (en verpozen in) de schoonheid van al wat er te zien en te bestuderen valt.

Naar mijn mening zijn deze drie kenmerken algemeen geaccepteerd.

Laat ik beginnen met de wetenschappelijke relevantie: probeer plantgoed te krijgen dat uit in het wild verzameld en gedocumenteerd, zaad voortkomt. Dit is gelijk de moeilijkste eis aan de opzet van een arboretum: vrijwel geen enkele kwekerij levert een certificaat van echtheid. Je kunt alleen maar vragen naar de herkomst van het aangeboden. Maar als die wel bekend is: registreer dan de herkomst van de aanplant.

De hoogste status wordt toegekend aan 'plant uit gegarandeerd in het wild verzameld zaad'. Daarna komt 'plant vermeerderd uit gegarandeerd wilde moederplant van een dendrologische collectie, bijvoorbeeld een universitair arboretum'. Hierop volgend nog twee rangen die geen van beide een echte wetenschappelijke status hebben: 'plant vermeerderd uit een moederplant die zich in een dendrologische collectie bevindt, maar herkomst

onbekend', en, ten slotte, 'plant met onbekende herkomst' (deze statuscategorieën van plantgoed zijn afkomstig van prof. P. Goetghebeur, *De vrienden van de Plantentuin*, jrg. 27 (2008) nr. 2, p. 37-44).

Op die manier wordt de wetenschappelijke waarde van wat je aanplant zeker gesteld. En bedenk daarbij wel: ook van in het wild verzameld zaad kan soms de soorttechtigheid niet ondubbelzinnig worden vastgesteld. Hybridisatie is geen uitzondering, zeker bij geslachten met talrijke soorten zoals *Acer*, *Quercus* of *Salix*. Dan kun je wel naar een DNA-analyse grijpen, maar ook die produceert in de regel onscherpe, alleen *statistisch* zekere resultaten. Nogmaals, het opbouwen van een taxonomisch volledig ge waarborgde collectie is een bijna onmogelijk zware klus. Maar wellicht is deze weten-

schappelijke eis voor menig een, anders dan voor mezelf, niet van primair belang. Als ik opnieuw zou beginnen, dan zou meer dan 80 procent van de huidige collectie als waardeloos geboekstaafd worden en dus aan vervanging toe zijn!

Stel dat je het voldoen aan de wetenschappelijke eisen minder belangrijk vindt, dan volgen hier enkele duidelijk minder moeilijke aanbevelingen.

Grondsoort

Laat de aanplant goeddeels bepalen door de grondsoort: zure versus alkalische. Plant geen houtig gewas waar de grond voedingstechnisch niet geschikt voor is. Bijvoorbeeld: geen Ericaceae in alkalische grond. Soms een uitzondering: op mijn rivierkleigrond gedijt *Rhododendron lutea* met zijn heerlijk geurende bloemtrossen uitstekend! Natuurlijk kun je

Op een perceel kleiner dan 1 ha geen breed groeiende bomen als *Pterocarya fraxinifolia* aanplanten!

Foto: Ineke Vink

de grond laten verzuren met kunstmatige ingrepen, maar dat kost moeite, geld en tijd, ongewenst dus.

Grootte

Plant op een perceel kleiner dan 1 ha geen breed groeiende, hoge bomen, maar kies zuilvormige: daarvan gaan er logischerwijs meer op een beperkt grondoppervlak. Met als voordeel op den duur, over de decennia heen, een kleinere kans op chaotisch ogende wildgroei. Deze les leerde ik uit de aanplant destijds van bijvoorbeeld *Quercus imbricaria*, *Gleditsia triacanthos* of *Juglans ailan-tifolia*. Het kostte me nadien veel geld en tijd om die reuzen uit te kleden of resoluut om te leggen!

Specialisatie

Specialiseer in bepaalde families en soorten. Dus beheers de zucht om van alle families en geslachten iets aan te planten. Aanvankelijk had ik die neiging, maar leerde later dat Goethe gelijk heeft met zijn spreuk: 'In der Beschränkung zeigt sich erst recht der Meister.' Laat in je arboretum iets zien wat in andere niet te bewonderen valt, wat bijdraagt aan het unieke en bijzondere van je arboretum.

De keuzevrijheid is natuurlijk enorm groot. Hier een paar suggesties.

1. maak een tromperie-arboretum, dus plant – paarsge-wijs – houtigen die uiterlijk sprekend op elkaar lijken, maar fors verschillen qua fa-

milieverwantschap. Zo'n op-zet is formidabel leerzaam. Wat had ik dat jaren geleden toch graag gewild, maar nu is het daar te laat voor;

2. leg een arboretum aan met uitsluitend vertegenwoordigers van soorten behorend tot één familie, zowel wetenschappelijk als educatief verrassend leerzaam;

3. plant in het arboretum uitsluitend tweehuizige houtigen, elk vertegenwoordigd door beide geslachten. Wetenschappelijk heel interessant, want ik kwam aldus te weten dat 'man zoekt vrouw' in de wereld van de houtige gewassen veel meer het geval is dan andersom;

4. maak een arboretum van monotypische geslachten, uitsluitend Chinese houtigen of uitsluitend echte inlandse soorten en hun hybriden;

5. plant in het arboretum morfologisch bijzondere houtigen, bijvoorbeeld die behept zijn met heterofyl-lie zoals *Hemiptelea davidii*, *Celtis biondii* 'Heterophylla', *Leycesteria formosa*, *Lonicera vesicaria*, *Calycanthus floridus*. Of leg een arboretum aan met houtigen die zich onderscheiden door bijzondere bastvormen: bijvoorbeeld *Prunus serrula*, *Acer griseum*, *Parrotia persica*, *Heptacodium miconioides*, *Pseudocdonia chinensis*. Niet alleen wetenschappelijk interessant, maar ook esthetisch. Denk daarbij ook aan verschillend soortige herfstbladverkleurders in groepen geplaatst, met als prachtvorbeld

landgoed Singraven, dat werd aangelegd door de beroemde Springer. Recreatief heel aantrekkelijk;

6. zet een arboretum op met bijzondere vruchtvormen en soorten, bijvoorbeeld met vertegenwoordigers uit de *Lardizabalaceae*, *Actinidiaceae* of *Asimina*, *Cornus kousa*, *Cornus mas*, *Chaenomeles cathayensis*;

7. denk voor het arboretum aan paarsge-wijs familie- en soortverwanten, die uit evolutionair ver verwijderde gebieden stammen, zoals Chinese versus Amerikaanse *Magnolia*, *Liriodendron* en botanische rozensoorten (idem).

Belangrijk en verre van simpel is de keuze van duurzame labels voor het aangeplante. Via trial en error ben ik nu heel tevreden met kleine aluminium labels die zoveel mogelijk op ooghoogte aan een tak of stam worden gehangen, in het laatste geval bevestigd aan een stuk zwart, hol plastic koord met vol-doende rek. Mijn labels met twee gaatjes voor roestvrij stalen draadjes vermelden aan de ene kant de wetenschappelijke soortnaam en de familie, aan de andere zijde jaar van aanschaf en herkomst. Onnodig te zeggen dat de collectie in de computer is opgeslagen, met voor elke houtige de specificatie van de standplaats in het arboretum. Elk jaar wordt een uniform jaarverslag aangelegd. Met data als belangrijke wijzigingen of

ingrepen, primeurs qua bloei of vruchtzetting, ziekten en dood, nieuwe aanplant, bezoekersaantallen, enz.

Als een arboretum over de drempel van de (bijna-)volwassenheid treedt, dan moet de aanlegger steeds strenger worden. Hak, bijl, zaag en dat soort gereedschap dient op scherp gesteld te worden. Bedenk dat men iedere boom of struik afzonderlijk en goed moet kunnen bewonderen. Houd de boomspiegels schoon, dus geen klimop. Snoei mooie en bijzondere bomen, als die onverhoopt te hoog groeien, radicaal tot pakweg kniehoogte af. Binnen twee jaar zie je die zaagplek niet meer, wel weer van nabij de bijzonderheden van loof en bloei. Verwijder radicaal ooit aangeplante bomen en struiken die naderhand niet bleken te passen

in de opzet van je arboretum. Wellicht nog nuttig richting houtkachel. Tot slot: laat je inspireren door het prachtige en zo wijze gedicht van Goethe: 'Natur und Kunst, Sie scheinen sich geschieden/ doch haben sich, eh man es wisst, gefunden...' Als je het daarmee eens bent, laat dan ook kunstwerken in je arboretum aan bod komen. Ontwerp ze zelf of geef kunstenaars de ruimte.

Met dit artikel hoop ik menigeen te hebben kunnen inspireren om een eigen arboretum aan te leggen. Met veel enthousiasme, maar ook door trial en error en dus leren van eerder gemaakte ontwerp- en aanplantfouten, zoals in mijn geval. Met dit artikel hoop ik ook een kleine aanwijzing te hebben gegeven voor de aanleg van

iets wat, liefst over 50 jaar (wanneer ik zelf al lang ter ziele ben) bijzonder blijkt te zijn en tot volle bloei is geraakt, tot genoeg van generaties dendrofielen en dendrologen. En over 50 jaar: opnieuw bijl en zaag bij de hand om opnieuw lucht en licht te geven aan je arboretum. Verjongen en aldus springlevend houden! □

Je kunt ook kiezen voor houtigen die zich onderscheiden door bijzondere bastvormen: *Acer griseum* (links); *Heptacodium miconioides* (rechts)
Foto's: Ineke Vink

